

Sămănătorul

==== Revistă Literară Săptămînală ====

Sumarul :

Reviste nouă și reviste vechi.

ALEX. GH. DOINARU. — Jean din Brusturenî (poesie).

NATALIA IOSIF. — Mărțișorul (schiță).

C. H. HASNAȘ — Sonet.

ZATLOKIEWICZ. — Din călătoria prin Bucovina și Moldova a
păr. Anton Wasniewski.

SC. și RED. — Cronică : *Cărți* : O nouă ediție a operilor lui C. Faça de d.
V. Vircol. — «Din viața și activitatea lui Andronache Donici» de A. Ră-
dulescu.

Reviste : «Convorbiri Literare», «Neamul Românesc».

Ziare : «Apărarea Națională» din Cernăuți. — «Revista Bistriței» și desmin-
țirea unei știri neadevărate.

În supliment : Priveliști de pe Valea Bistriței.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4

BUCUREȘTI.

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani
In străinătate 25 »

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară 10 lei
In străinătate . 12 »

„Minerva“ Institut de Arte Grafice
și Editură — București,
Bulevardul Academiei, 3. — Edgar Quinet, 4.

A APĂRUT:

Negoțul și meșteșugurile în trecutul Românesc

Formind volum III din istoria Rominilor în chipuri și icoane

DE

N. IORGA

Prețul Lei 2.50

A apărut:

RÎNDUNEL POESII

POESII

DE

O. CARP

DE

HENRIC IBSEN

TRADUCERI

DE

D. ANGHEL și ST. O. IOSIF

De vânzare la toate librăriile.

Prețul Lei 2.50

Cărti apărute în editura Insti-
 tutului de „Minerva“
 arte grafice
 Bulevardul Academiei, 3. — Edgar Quinet, 4.

AUTORII CLASICI

	L. B.		L. B.
ALECSANDRI V. — Poesii . . .	1.50	EMINESCU M. — Poesii postume	1.50
— Teatru, vol. I	1.50	— Scrieri politice și literare	2—
— Teatru, » II	1.50	— Literatură populară . . .	1.50
— Teatru, » III	1.50	FILIMON N. — Ciocoiți vechi și noi	1.50
— Prosa	1.50	ISPIRESCU P. — Legendele sau basmele Românilor	1.50
ALECSANDRESCU GR. — Versuri și prosă	1.25	NEGRUZZI C. — Prosa	1.50
BĂLCESCU N. — Istoria Româ- nilor supt Mihai-Viteazul . . .	1.50	ODOBESCU AL. — Vol. I. Opere complete	1.50
BOLINTINEANU D. — Poesii . . .	1.50	PANN ANTON. — Opere comp- lete	1.50
CREANGA I. — Opere complete. 1.50			
EMINESCU M. — Geniu pustiu . . .	2—		

NB. — Toate aceste scrieri — exceptînd „Poesii Postume“ și „Geniu Pustiu“, de Eminescu, — se găsesc în ediții de lux . . . à Lei 3.— vol.

AUTORII CONTIMPORANI

	L. B.		L. B.
ALDEA-SANDU C. — În urma plugului	1.50	HODOȘ CONSTANȚA. — Frumos.	1.50
— Drum și popas	1.25	IORGA N. — Cuvînte adevărate.	2.50
BÎRSAN Z. — Visuri de noroc . . .	2.—	— Drumuri și orașe din Ro- mânia	2.50
BELDICEANU N. N. — Chipuri de la mahala	1.50	— Sate și mănăstiri din Ro- mânia	2.50
BOUREANU EUG. — Povestiri din copilărie	1.50	— Pe drumuri depărtate . . .	1.50
CHENDI IL. — Preludii	2.50	— Neamul românesc în Bu- covina	2.50
— Foiletoane	2.50	— Neamul românesc în Ar- deal și țara unghurească, 2 volume à	2.50
— Fragmente	2.50	— Gînduri și sfaturi ale unui om ca oricare altul	1.50
COATU N. GR. — Din viața ță- rănească	1.—	— Ștefan-cel-Mare și Mihai- Viteazul	—50
CUNȚAN MARIA. — Poesii.	1.25	— Istoria Românilor în chi- purii și icoane	2.50
DELATISMANA CORN. IOANA. — 100 basme pentru copii	2.50	IOSIF ST. O. — Din zile mari . . .	2.—
EMILGAR-GARLEANU. — Bătrîni	1.50	— Credințe	1.50
FLAMMARION C. — Tainele ce- rului (tr. d. H. G. Lecca)	1.50	LECCA G. H. — Poesii	1.50
GENLIS D-NA (de). — Povestiri morale pentru tinerime	1.50	LIVESCU FLOREA MARIN. — Nu se cuvîne!	1.50
GORUN ION. — Taina a șasea . . .	1.50	MANOLACHE-HOLDA I. — Fete . . .	1.50
GRIGOROVITZA EM. — Chipuri și graiuri din Bucovina.	2.50		

	L. B.
PAPAHAGI N. și JULES BRUN . Moșneagul de la munte . . .	1.50
PAUL AUGUSTIN. — Între Someș și Prut	1.50
PETRESCU-PETRA N. — Ilie Marin	1.50
POP VASILE. — Rîs și plîns . . .	1.50
— Domnița Viorica	2.—
POPOVICI C. AUREL. — Vorbe înțelepte	1.50
ROSETI R. D. (Max). — Între Capșa și Palat	2.—
Rutenisarea Bucovinei	3.50
SADOVEANU M. — Povestiri . . .	1.50
— Crîșma lui moș-Precu	2.—
— Dureri înlăbușite	2.—

	L. B.
SADOVEANU M. — Șoimii	1.50
— Povestiri din război	2.—
— Floare-Oflită (roman).	2.—
— Amintirile căprarului Gheorghită	2.—
SCROB C. — Rouă și brumă . . .	1.50
SCURTU AUREL. — Călăuza sta- țiunilor Balneare și Climate- rice din România	2.50
SLAVICI I. — Vatra părăsită . . .	2.—
— Din bătrîni	2.50
TEODORU A. GH. — Din viața marinarului	1.50
VOINEȘTE-BRĂTESCU I. — Nuvele și schițe	1.50

BIBLIOTECA POPULARA „MINERVA”

No.		L. B.
No. 1—3.	Istoria populară a Romînilor	—45
»	4. Cîntarea Romîniei	—15
»	5. Istoria populară a li- teraturii Romine	—15
»	6. Revoluția lui Tudor Vladimirescu	—15
»	7. Perderea Basarabiei	—15
»	8. Unirea Principatelor	—15
»	9. Mihail Cogălniceanu	—15
»	10. Vasile Alecsandri	—15
»	11. Stefan-cel-Mare	—15
»	12-13. Istoria lui Mihai Vi- teazul, de N. IORGA	—25

No.		L. B.
No. 14.	Revoluția lui Horia	—15
»	15. Răpirea Bucovinei	—15
»	16. Cum să ne creștem copii	—15
»	17. Păstrarea sănătății	—15
»	18. Ce să citim?	—15
»	19. 10 Mai	—15
»	20-22. Războiul pentru nea- tîrnare	—45
»	23. Viața și faptele Mitro- politului Moldovei Veniamin Costachi	—15
»	24. Aritmetică	—15
»	25. Femeia în revoluția din Rusia de E. Arbore-Ralli	—15

BIBLIOTECA MUSICALĂ „LIRA ROMÂNĂ”

Conținînd cele mai frumoase romănțe și cîntece
naționale romine pentru voce și piano

NUMERELE APARUTE :

1. Deșteaptă-te Române. Cîntec pa-
triotic.	11. Cucuruz cu frunza'n sus. Cîntec
popular.
2. Luna doarme. Romanță populară.	12. Fetișo din ael sat... Arie din
Transilvania.
3. Aoleu! Arie populară.	13. Popa zice că nu bea. Arie popular.
4. Suspine crude. Romanță populară.	14. Inimioara mea. Arie populară.
5. Cîț te-am iubit. Romanț. popular.	15. Am un leu și vreau să-l beau.
Cîntec popular.
6. Călugărul. Melodie populară.	16. Pasăre galbenă'n cioc. Cînt. pop.
7. Pentru tine Jano. Cîntec popular.	17. Imnul Regal Romîn de Hübsch.
8. Donă fete spală lină. Arie popul.	18. Cîntecul Gîntei Latino.
9. Ce te legeni codrule? Romanță.	
10. Steluța. Romanță.	

Prețul unui Ex. 20 bani.

**De vânzare la toate librăriile d'n țară și la Instit. de arte graf.
și edit. „MINERVA”, București, B. dul Acad., 3. — Edgar Quinet, 4.**

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația : Bd. Academiei, 3, Strada Edgar Quinet, 4. BUCUREȘTI	Redactori : D. ANGHEL, ST. D. IOSIF, M. SADOVEANU, C. SANDU-ALDEA, I. SCURTU	ABONAMENTUL ANUAL În țară 10 lei În străinătate . 12 »
--	--	--

Reviste nouă și reviste vechi

Mai avem cîteva zeci de zile până la sărbători și cu ele înclină spre sfârșit un an literar încărcat de roade frumoase și trainice, dar mai cu seamă bogat în evenimente și învățături de cea mai mare însemnătate pentru noi. A fost un an de bucurie națională acesta, în care vechiul pămînt al țerii, ținîndu-și până la urmă fîgăduiala de atîtea ori mincinoasă, par'că și-ar fi adus aminte de vremile recoltelor din bielșug binecuvîntate. El, poate, o simplă întîmplare însă ca tocmai acest an jubilar să se deosebiască și prin o neobișnuită bogăție și o vie strălucire a producțiunii literare.

«Criza literară» din ieremiadele cu care ne împuiau urechile atîția critici improvizăți pe la gazetele zilnice în lunile de secetă ale vacanțelor politice, faimoasa criză literară nu mai există de mult — ce e drept — decît în coloanele acelor gazete stăpînite de duhul rău al certurilor dintre partide.

N'avem decît să deschidem colecțiile revistelor noastre mai de seamă, să înșirăm titlurile cărților apărute în vremea din urmă, pentru a ne încredința că o nouă activitate febrilă și felurită a înlocuit lincezeala ce stăpînea spiritele până mai acum cîțiva ani în urmă. Iar dacă ne vom uita puțin în jurul nostru, vom vedea că cele mai mari institute de editură ridică mărețe palate cu instalații moderne, librăriile aduc aproape în fiecare zi noutăți interesante, pe cînd tinere talente, pline de frumoase fîgăduinți, mijesc în umbră, pregătindu-se cu răgaz pentru a cuceri publicul, care în cercuri tot mai largi se lasă cucerit tot mai cu drag.

Este, în sfârșit, freamăt, e mișcare, e viață pretutindenî.

Aceste fapte sînt vorbitoare în deajuns pentru a ne însenina sufletul și a ne face să uităm cu ușurință unele amărăciuni întîmplătoare, ca și lipsa de bună voință a unora, reaua credință a altora, precum și dușmăniile cele mai lipsite de temeî serious, care uneori ar

voi să creieze o atmosferă apăsătoare în jurul nostru. De-aceea orice îmbold din afară, venit din inimi curate, ne înviorează, ne dă puteri să privim cu multă încredere într'un viitor mai senin.

În legătură cu aceste semne bune trebuie să pomenim și apropiata apariție a unor nouă reviste ce se anunță chiar de pe acum, în preajma sărbătorilor.

Se pare că Anul-Noū ne va aduce daruri surprinzătoare.

Ele vor fi însă bine primite de toți aceia cari, ca și noi, întâmpină cu bucurie orice nouă manifestare onestă, pornită numai din dorul de a lumina pe alții și de a se face folositor cauzei, drepte chiar cu prețul celei mai depline jertfirii de sine.

Nu împărțăm, în această privință, părerea unora cari susțin că avem prea multe reviste literare.

«Și totuși, ce frumos ar fi fost» — ne spunea odată un bătrîn sprijinitor al literaturii naționale — » dacă în locul atitor reviste mai mult sau mai puțin bune, am fi avut numai una, foarte bună: o revistă mare, cu vederi largi care să îmbrățișeze toate ramurile de activitate literară și să adune odată la un loc familia atât de risipită a scriitorilor bătrîni și tineri, și de pretutindenă. Ce frumos ar fi fost să se înfățișeze astfel acești fii aleși ai neamului, uniți într'un singur mănunchiu, ca un simbol al unității acestui neam».

Din păcate însă nu tot ceea-ce e frumos este și realizabil și multe lucruri urite sînt omenești. Cele mai frumoase visuri sînt tocmai acelea care durează mai puțin. Anul acesta, a trăit, în adevăr, un asemenea vis de o clipă, dar într'o vreme de mare agitație și de primejdie obștească; îndată ce valorile s'au potolit, viața și-a reluat cursul ei firesc cu multele ei nevoi și păcate de tot soiul și s'a dovedit încă odată că cele mai stăruitoare încercări în această direcție sînt zădarnice sau nu pot avea decît un efect vremelnic.

De altminteri nu vedem un rău așa de mare pentru literatură în ființa cercurilor literare deosebite și cu atât mai puțin în înmulțirea revistelor. Dimpotrivă. Acestea dovedesc în primul rînd existența unui public cititor din ce în ce mai numeros și mai însetat de cultură. Firește că tot publicul acesta va ști să le prețuiască după merit și să facă o alegere nepărtinitoare între ele: el e chemat să încurajeze numai acele reviste care în adevăr ar răspunde unor necesități organice ale vremii noastre, — acelea vor trăi; celelalte vor mai duce încă cel mult o viață netrebnică și tinjitoare, datorită cine știe căror împrejurări cu totul străine de artă și literatură, ca și de sufletele noastre.

JEAN DIN BRUSTURENI

I.

Din patru colțuri ale lumii vine,
Prin vânturi calde, vestea primăverii;
Încep acum să înflorească merii,
Să vie rîndunelele străine.
Și vin, prin înălțimele albastre,
Pe unde-și au sălașul veșnic norii,
Neștiutori de grele vremi cocorii,
Să conăcească 'n preajma casei noastre.

Pe brazdă, cărăbușul singuratic,
Cu trupul mic și ud în caldul soare,
Se tot încumetă mereu să sboare
În aerul curat, primăvărativ.
Prin lacrimile de argint, prin rouă,
A dimineții mîndră poleială,
Un firicel sfios de iarbă nouă
Își scoate capul tînăr la iveală.

E primăvară, caldă primăvară !..
Pămîntu-î scrijelit de-atîtea pluguri,
Și parcă rîd îmbobociți muguri,
Din zorii dimineții pînă 'n sară.
Mai luminos răsare 'n zări de dealuri,
Mai plin de bunătate mîndrul soare,
Curgînd prin raze binefăcătoare
Lumina lui în necurmăte valuri.

* * *

Frumos e Jean, cum sînt puțini la număr
Și-î singurul copil iubit la mamă, —
Și parcă-î bun de pus așa în ramă,
Cu părul lung și auriu pe umăr.
Copil de șapte ani, isteț, zburdalnic,
N'a pronunțat sfințita vorbă «tată», —
Doar numaî mama lui îndurerată
Adesea cade 'n plînsetul năvalnic.

Cu cercul, Jean se joacă prin ogradă,
Și 'n urma lui pîndește servitorul,

Ca nu cumva așa de scump odorul
Să fugă nebunatic și să cadă.
Iar din ceardac, cu buze surîzînde,
Cu inima çuprinsă de iubire,
Îndreaptă-și mama galeșa-î privire,
Cu gîndurile împăcate, blînde.

Bărbatu-î și-a găsit de mult azilul
Supt lespedea din țintirimul rece;
Iar văduva vieața și-o petrece
Privînd și desmierdînd mereu copilul...
Sburatu-i-a în haos desnădejdea
Și gîndurile de înfiorare,
Căci ochii ei privesc cu însetare
Cum crește ca din apă Jean, nădejdea.

«Va fi isteț (gîndește buna mamă)
«Deștept cum n'o fi altu 'n lumea asta;
«Ca pe Hristos îl va iubi nevasta,
«Copilul mamei, mîndru fără samă!...
«Se va sili să 'nvețe lucruri multe,
«Să știe rostul treburilor bune,
«Iar vorba lui să fie 'nțelepciune,
«Să steie toată lumea să-l asculte.

«Sai, ofițer, pleca-va în armată,
«Și 'mpintenîndu-și bine ducipalul,
«La «Zece Mai» sbura-va «generalul»
«Cînd e paradă mare, minunată.
«Și foc pe nări va scoate spumegosul,
«Cu părul negru și cu pașii sprinteni,
«Cînd va simți în trup loviri de pîtenî,
«Ducîndu-și cu mîndrie Făt-Frumosul.

Îndată însă inima-î se strînge
Și biata mamă bună se 'nfoară,
Cînd se gîndește c'ar putea să moară
Copilul ei pe cîmpul ud de sînge...
«O! nu! căci nu pot ști cum e norocul,
«Și n'ași vrea zilele să-î fie rupte,
«Cînd pentru neam ai cine să se lupte...
«Deci voi tocni un om să-î fie locul...

«Acuma Jean e mic, dar bun de gură, —
«Și numai ăsta singur este semnul

«Că minunat ar fi să-î dai îndemnul
 «Să se apuce de advocătură.
 «Iar de m'ar asculta deplin, istețul,
 «Atuncia ar putea ca să ajungă
 «Să-î curgă aurul mereu în pungă,
 «Cînd ar conduce singur el județul.»

Și cîte nu gîndește buna mamă,
 Privind, cu ochii plini de lacrimi, fiul!...
 Iar cînd pe brațul ei duios îl chiamă,
 Din suflet parcă-î fuge tot pustiul.
 La sîn își strînge singuru-î tezaur,
 Și peste el, din inima ei arsă,
 Pornite-s lacrimile și se varsă,
 Alunecînd prin părul lui de aur.

Cînd micul Jean rugat e să se culce,
 Atuncia glasul mamei curge'n cîntec,
 Alinător și fericit descîntec,
 Să-î vie somnul mai ușor, mai dulce.
 Supt binecuvîntata mamei pază,
 În sfînta liniște ce-l împresoară,
 Din luna plină tainic se coboară
 Pe fața albului copil o rază.

*

Dar cine îi va dăscăli odorul? —
 Căci n'ar vrea vremea lui s'o prăpădească
 Bucherisînd în limba strămoșească
 Pe care o predă învățătorul.
 În alte părți îndreaptă-și decî speranța, —
 Și fața ei, într'o lumină vie,
 S'a înroșit de multă bucurie,
 Cînd gîndul i s'a dus trușas în Franța.

«Moșia mea n'o poți vedea cu ochii;
 «Venitul ei sînt zeci de diamante.
 «Eu am destule lucruri elegante
 «Și putrezesc de stat atîtea rochii.
 «Decî voi aduce foarte de departe
 «Un profesor cu limba lui de miere,
 «Să 'nvețe Jean un «cod de maniere»
 «Și'n altă limbă să învețe carte.

«Căci dulce e, și-i strașnică mîndrie,
 «Cînd între oameni vorbele se schimbă
 «În altă binecuvîntată limbă
 «Decît acea din mica Romînie.
 «Veî fi poftit atuncia în saloane,
 «Cînd ai dovada unei educații,
 «Și știi să faci prea cîntărite grații,
 «În fața parfumatelor cucoane.

«Iar viitorul, stea îndepărtată,
 «Luci-va mai alătura de tine,
 «Și rîde-vor nădejile de bine,
 «Cînd limba tu va fi înstrăinată....
 «Atunci vieața fi-va mai ușoară, —
 «Și nu-ți va fi obositoare munca,
 «Căci alții ți-or executa porunca
 «Pe care tu vei da-o, bunioară.»

Așa e!... Limba asta încîlcită
 O știu țăraniî noștri și nerozii,
 Și o vorbeau pe vremuri Voevozii,
 Cu inima curată, dar... cînstită.
 Ei nu se rușinau să-și pună pieptul
 În fața morții înspăimîntătoare,
 Cînd îi loveau săgeți ucigătoare,
 Căci apărau moșia, limba, dreptul.

Bătrîniî ăștia își iubeau pămîntul
 Și dragostea de mindra țărișoară
 Ardea în pieptul lor cu foc și pară,
 Căci sfînt era de țară legămîntul.
 Și nu știu cum, dar ei țineau la slava
 Stăpînilor împărțitori de drepturi,
 Ascunși de mult cu crucile pe piepturi
 În țintirimul mare din Suceava.

Așa e!... Dați de-o parte limba țării;
 Iar ale noastre sfînte obicei
 Lăsați-le 'n sāracele bordeie,
 Alătura de fiiî Întristării...
 Căci cîntea mare vouă se cuvîne,
 Voi, cei ce sfișiați credința 'n două,
 Ciocoi stăpîni ai vremurilor nouă,
 Cu gînduri și cu suflete străine.

*Pământul țării e destul de darnic,
 Și cerul ne trimite ploii la vremuri, —
 Ciocoiule, tu n'ai de ce să tremuri,
 Căci ai un muncitor cinstit și harnic.
 Țăranilor le fuge desnădejdea
 Și gândurile de înșiorare,
 Când ochii lor privesc cu însetare
 Cum cresc mereu atîția «Jeani», nădejdea.*

ALEXANDRU GH. DOINARU.

MĂRȚIȘORUL

I

A înflorit caisul în cîteva crengi mai tinere, și petalele ușoare se abat uneori și pe fereastra căsuții din fund. Bătrîna casă din care a rămas numai un pridvor și-o odăiță, stă scundă, umedă, ca mîncată de ură în contra curții care se ridică mîndră, desprețuitoare cu spatele spre ea, și-i împiedică lumina din față.

A fost cald zilele astea din sfîrșitul lui Martie, soarele te ardea în spate; totuși varul proaspăt, dat acu, de Paște, nu s'a uscat încă și, Doamne ferește, nu se prinde pe unde e umezeală, cum nu se prinde sulimanul pe un obraz de babă.

Ogrăgioara e măturată frumos, cîteva glastre de flori stau binișor de-o parte și de alta a celor două trepte, curate pe cît a putut îngădui culoarea lor de vechime.

Perdelele, deși nu stau drept, fiind cîrpite în cîteva locuri, sînt totuși spălate și călcate cu îngrijire. Se vede bine că bătrînul care stă mult în cămăruța asta, și numai a rare ori pleacă încet cu capul înclinat pe-un umăr, doborît parcă de gînduri grele, nu trăiește singur.

Fata lui, Puica, e cea din urmă mlădiță care i-a mai rămas și pe lingă dînsa se mai ține el în picioare, ca și caisul uscat pe lingă cele două ramuri verzi.

De cîțiva ani e atît de abătut, cu ochii stinși, veșnic umezi cînd privesc spre Puica. De mult n'a mai rîs. În timpul din urmă însă, pare c'a amuțit de tot. Doar cîte un oftat mai dă de veste că acolo în fund, supt candela care a stat de veghe toată săptămîna asta, se mai zbate încă o rămășiță de viață.

Puica, plăpîndă cu toată tinereța ei, tot își mai făcea ea cîte o leacă de inină cînd se chinuia să scoată puțînă față la casa bătrîna, din care nimic n'a mai rămas bun. Din cînd în cînd se mai opria și sta așa, pierdută.

Ce s'o mai fi petrecînd în casa cea frumoasă, care a fost a lor odinioară? Sint ani de-atunci! Ce podoabă era curtea cu ronduri de

flori, cu aleea de brazi... Ce-or fi făcînd trandafirii, vestiții lor trandafiri, de care ea își lega pe vremea asta ațele dela mărtișoarele scumpe și alese... Cine nu-i dădea ei mărtișor pe atunci! Acum a purtat tot pe cel vechiu, care-î e așa de scump. Ața are s'o lege de caisul gîrbov. De-ar ști caisul cine i l-a dat!

Îl poartă și-l va purta în fiecare an, singura amintire dragă rămasă din anul fericit!..

Mobilele lor luxoase cine le-or fi purtînd? Dar în casa vecină oare ce s'o mai fi petrecînd?

Vai, ce zile triste a trăit de la moartea mă-sei—Mama! amintirea ei o răpunea. Lacrimile se porniau fără de veste și se trezia plîngînd pe infundate, pînă cînd vr'un sgomot o făcea să tresară, să-și steargă repede ochii, să s'apuce iar de treabă.

Cuminte copilaș ce-a fost Puica!... Jocurile ei erau liniștite, mai mult pe lingă mama. Avea măsuța cu scăunaș pe care-și instela păpușile cu gospodăriile lor și se juca așa, ceasuri întregi. Doar cînd venia Dan, nebunatetul băiat al vecinului, atunci se făcea și ea mai zburdalnică. Noroc că Dan venia foarte des. Se treziseră bunii prieteni: cum căpăta unul vre-o jucărie, alerga s'o arate celuiilalt. Cîte odată se mai certaū ei, dar de cîte ori nu răsuna risul argintiu cînd Dan era cal, iar Puica îl mîna cu biciul prin alele de brazi, din grădina cea frumoasă!

Cum aū trecut acele vremuri! Cînd era de unsprezece anî, mama îi murise.

— De cînd a murit mama, ne-a mers tot mai rău — spune ea de obicei — și e așa de adevărat!

Cine cutează s'o întrebe cu deamăruntul? Dar dacă ar întreba-o, ce ar putea ea spune mai mult?

Mai degrabă mărtișorul ar putea să-și spună povestea, căci are și el povestea lui duioasă!

II

Dan.., doar n'a rămas el mereu cu pantalonii pînă la genunchi și cu bucele negre pe spate. Și Puica, adesea ori căutînd vr'un ac să coasă la păpuși, se opria în dreptul oglinzii, își așeza vițele de pe frunte și-și netezia codița de pe spate. Codița era mică, nu-î prea venia la socoteală. De cîte ori nu se visa ea cu cocul sus și cu rochia lungă!

Dan era mai mare cu doi anî, dar aū început școala odată.

De-atunci se întilniaū mai rar și primul dor încolțea în inimile lor.

Ce gravî își spuneau ei că aū o problemă din împărțirea cu zecimale și că Domnul, ori Doamna, cere să știî lecția ca pe apă.

În vacanța mare însă pleca și Puica la moșia lui Dan. Acolo le pierea sfiala de la școală. Ce jocuri, ce alergări pe dealuri, cîte drăcii nu scorniau! Vai, dar ce repede treceau două luni de vară și venia iar opt Septembrie, zi blestemată!

Cum nu li mai era inima la loc c'o săptămîină înainte!

În zina de plecare nici nu puteau să mînînce.

Cu ce ochi triști priveau din trăsură cum rămîn în urmă lunca unde cînta ciobanul cu flucrul și se chinuia și ei să învețe, dar nu puteau; perii și merii pădureți, în care nu odată și-au rupt hainele; pîriul pe care plutiau corăbiile de hîrtie. Cînd au intrat ei odată în apă ca să scape o corabie naufragiată, a venit un cine ciobănesc, le-a furat încălțămintele de pe mal și ei s'au întors cu picioarele goale acasă...

Și toate, toate locurile lor favorite ce îngropau amintirile copilăriei lor atît de senine și fericite!

Veni și toamna, cînd Dan trecu la liceu. Cine și-ar fi închipuit că în seara plecării ei stați furișati într'un colț de casă și-au amuțit strîngîndu-și mîna cu ochii înlăcramați.

Dan de-acuma e intern și abia la o săptămână-două se mai pot vedea. Ah!.. și ce mîndru era el în uniforma de liceu!

În anul acela însă, pînă în Crăciun a murit mama Puicăi.

Vai, mititica, numai ea știa cît înseamnă vorbele pe care le repeta mai tîrziu: «De cînd ne-a murit mama, ne-a mers tot mai rău»!..

O mătușă a luat-o în provincie. Cînd a plecat, Dan era la școală. Nicî măcar nu și-a luat rămas bun.

Dar el, cînd a aflat Dumineca! Nu-și mai găsia astîmpăr.

Pentru întîia oară îi alunecau rîndurile fără de înțeles cînd își repeta lecțiile seara. De-atunci nu s'au mai văzut multă vreme.. Ce vacanții pustii de ori-ce farmec a petrecut Puica pînă ce a isprăvit liceul!

Tatăl ei pierdea afaceri după afaceri în București. Casa lor, grădina lor, lucrurile toate ajunseseră în mîni străine.

Ea nicî măcar n'a fost de față să le mai vadă o ultimă dată.

— Și Dan!.. cînd o fi văzut toate astea!..

Rar de tot venia tat'so.

Ar fi vrut să-l întrebe măcar pe de departe, cine a luat lucrurile lor, ce mai e cu vechile lor cunoștințe.. ah, dar nu putea! Prea era întunecat la față și preocupat.

Cînd venia, stătea așa de puțin.

Au trecut ani de-a-rîndul, și-atîtea nopți le-a petrecut Puica plîngînd.

— Mă mai ține el minte, s'o mai fi gîndind la mine? Ce nebunie! eram atît de micî cînd ne-am despărțit! Acum el e băiat mare, cît trebuie să fie de frumos, de inteligent, și cîte fete nu l'or fi iubind! De ce nu mî-a scris el măcar odată! De-ar ști cîte scrisori i-am început și le-am distrus de teamă să nu rămînă unilite față de acelea pe care le-o fi primind el de la alta! Să nu-i las a înțelege că mî-e drag, să-i scriu așa rece, să-l întreb numai dacă-și mai aduce aminte de prietena lui din copilărie? Dar de ce nu mă întrebă el asta? Dacă m'ar iubi, mî-ar scrie, și decît să-l revăd străin de mine, mai bine să nu ne întîlnim niciodată.

Și nu știa dînsa că Dan era muncit de aceleași gînduri.

Puica terminase liceul și niciodată nu fusese atît de plictisită ca'n vara aceia. Înainte, cel puțin, era grija anului școlar viitor, acuma nicî atît. Rostul vieții ei îi frămînta mintea ca o problemă enorm de încurcată.

I se cîntase de-atîtea ori în casa unde se afla, că o fată trebuie s'apuce a se mărita cît e tînără, că dacă va trece vremea, rămîne să împletească coadă albă... De cîte ori nu suportase și conversații cu indivizi cari veniau în cercetare, ca la o «biată fată, fără pretenții, săracă, dar cultă, frumușică și gospodină»!..

Nu grija măritatului o preocupa. Se vedea în adevăr făr' de nici un rost, tat' so bătrîn, din zi în zi mai slab... În cotro s'apuce cînd s'o vedea singură pe lume?

Intr'o zi nu mai putu răbda și începu o scrisoare :

Dragă tata,

Atît te frămîntă necazurile, încît poate nici n'ai înțeles bine că eu am isprăvit liceul. Iată că nu mai am ce face aici, în provincie. Am ajuns și eu la un capăt, aș fi în stare să muncesc, să dau meditații și să 'ți fiu de-un ajutor la bătrînețele D-tale atît de amărîte!

S'apropie toamna, și-ar fi o adevărată pierdere de vreme ca să mai stai aici. Vreaș să viu cu d-ta, să nu mai trăim răslețiți prin lume. Fă tot chipul, și vino de mă ia.

Cu toată dragostea de copil
Puica.

Trenul trecuse de jumătatea drumului, Puica era nespus de fericită, dar nu îndrăznise să întrerupă tăcerea bătrînului.

Cum stetea el privind în pămînt gheboșat, cu mîinile una peste alta pe genuchii apropiati, tresări de o dată cu gînd să spuie ceva, și privi spre Puica.

— Știi că la gară ne așteaptă trăsura să mergem la țară?

— Unde, la țară?

— La moșia lui Corbu. Par'c'ai mai fost tu acolo?

— Da, am fost cînd eram mică.

Inima Puicăi prinse a svîcni, să-î spargă pieptul: avusese ea o presimțire, de aceia atîta veselie 'n suflet.

L'ar mai fi întrebat numai un lucru, dar n'avea curaj.

— Cum îi zice?... băiatul lui... Dan, pleacă la Paris.

Puica se făcu a nu 'nțelege și 'ntrebă din nou:

— A plecat la Paris?

— Nu, pleacă zilele astea...

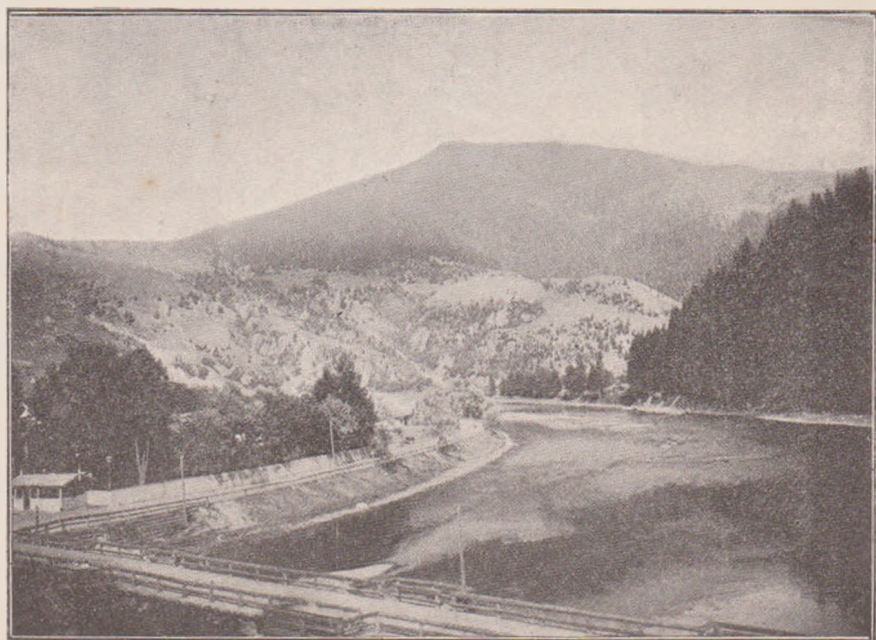
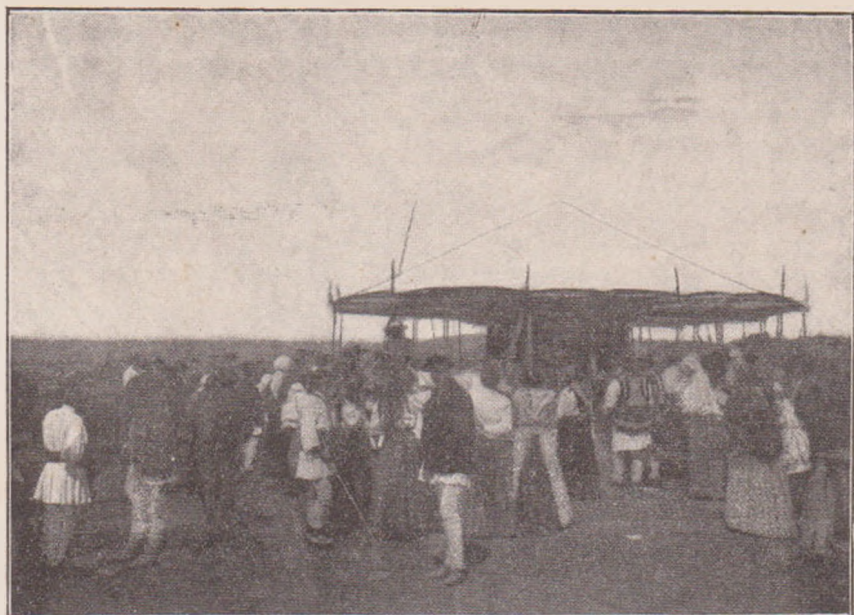
— Să 'și urmeze studiile?

Bătrînul nu mai vorbi, dar dădu din cap în semn de afirmare.

Un val de singe năvăli în obraji ei, se așeză la fereastră, își scoase capul afară.

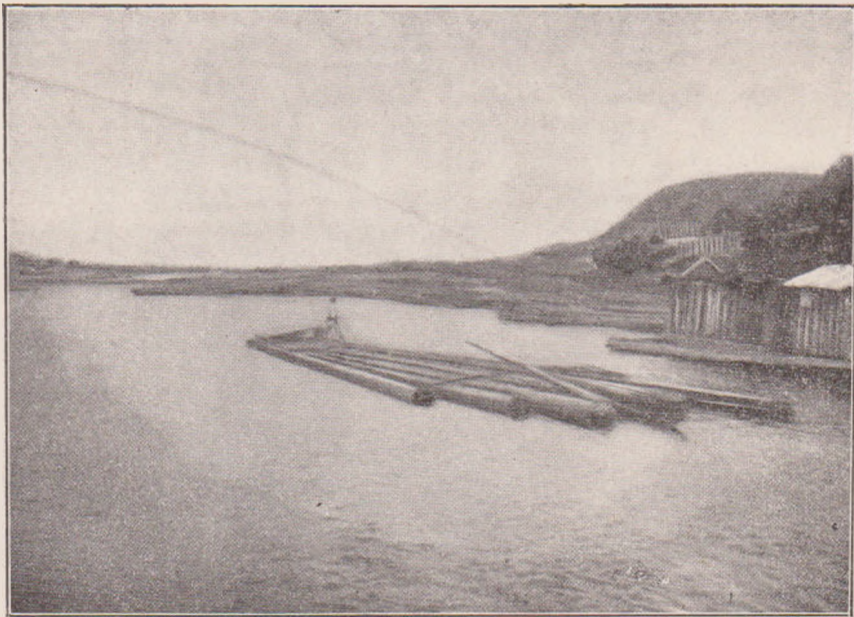
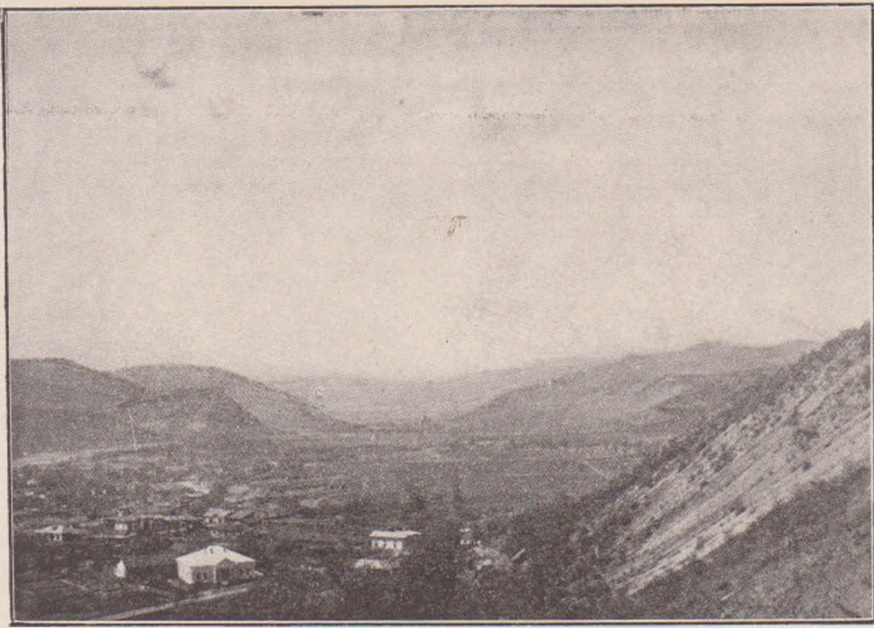
Vintul se juca cu firile ondulate ale părului, și ea avea mare grijă să nu i se sburlească prea tare.

Se îmbrăcase cu rochia albastră, la început avea teamă că i s'o strica în tren, dar acum îi părea așa de bine! Rochia o prindea de minune. De-ar ajunge mai degrabă în gară, să se mai potrivească la oglinda din sala de așteptare. Cu florentina și cu vâlul alb, mare, o să aibă o apariție destul de frumoasă. Va căuta să pară foarte indiferentă și foarte puțin preocupată de ținuta ei. Atîta lume i-a spus

Supliment la «Sămănătorul», An. V. No. 48.

I. PRIVELIȘTI DE PE VALEA BISTRIȚEI.

II. PRIVELIȘTI DE PE VALEA BISTRIȚEI.

că'i frumoasă, de ar crede și Dan acelaș lucru! Chiar în discuție nu-î e frică că va rămînea mai pre jos. Negreșit că el a trăit într'un cerc mai ales, o să fie mai spiritual, mai elocvent.

În fine... și ea o să se ție mîndră, o s'arate destul curaj, și mai ales n'o să se lase compătinită de nenorocirile pe care le-a îndurat.

Trăsura, tot aceeași trăsură, aluneca acum pe prundișul jilav al șoselei.

Pe miriști dăduse mohorul, iar pe marginea drumului otăviseră inișorii și cicorile. Cîte-un popondoc săria din loc în loc, și se ascundea speriat în pămînt.

Puica aci privia pămîntul, pămîntul larg pe care nu-l văzuse de atîta vreme, aci privia în zare amurgul melancolic al zilei de toamnă. Cîte-o boare trecătoare se furișă în vâlul ei lăsat în capete lungi pe spate.

Se vede 'n zare satul. S'au apropiat. Iată și teiul de la poarta țarnii, cu forma lui conică perfectă.

Prin sat, nici o schimbare. Aceleași case risipite prin grădinii ruginite de toamnă, oamenii cunoscuți, aproape și copiii sînt aceeași, o, de-ar găsi pe acelaș Dan!

Trăsura intră 'n curte, vai cîtă lume așteaptă — dar iată un tînăr aleargă înainte și sare în trăsură.

Emoționat, dă mîna.

— Mă mai cunoașteți, domnișoară?

— Vă spun drept că'n alte împrejurări nu v'aș mai fi cunoscut. Par'că prea v'ați făcut mare, și eu vă știam așa de mic.

N'avu vreme să răspundă și el, desigur acelaș lucru. căci trăsura se oprise și toți ai casei aveau o grămadă de bucurie de arătat, mai ales Puicăi.

Au trecut și momentele acestea, veni și masa. Toți mîncău cu poftă, lăudau bucatele, mai avea de povestit fie-care cîte o împrejurare în care iar așa a mîncat cu multă foame.

Numai Dan și Puica, atît de ceremonioși unul față de altul, nu mîncău nimic, de emoționați ce erau.

Ce frumos tînăr!—gîndia Puica, privind fruntea înaltă pe care cădea o viță de păr; nasul drept, gura croită hotărît, ochii vioi negri, și toată figura care avea ceva din Eminescu la vîrsta de nouă-sprezece ani.

După masă, Puica refusă cafeaua, iar Dan prinse un prilej s'o poftească la plimbare, prin grădină.

Grădina era interminabilă.

— Vă mai amintiți, domnișoară, de locurile astea?

— (Ah, iar domnișoară, gîndi Puica). Da, *domnule*, imi amintesc perfect, par'că le-am văzut ieri, și totuși cîtă schimbare în altele!

— Pe-aici nu s'a schimbat mai nimic, mai cu seamă sufletește, fiți sigură că le găsiți toate așa cum le-ați lăsat.

Tăcuți apoi se strecurau ușor printre pomii din grădină, doar luna le ținea tovărășie, aruncînd lacuri de lumină în calea lor. Ar fi mers ei așa pînă la marginea lumii, dar o bancă ascunsă în noapte era prea ademenitoare...

— Nu doriți să vă odihniți, domnișoară?

— Să stăm puțin.

Erau de tot aproape unul de altul, amîndoi plănuseră atîtea să-și spuie, iar acun le tremura glasul și nu erau în stare să articuleze. Nicî nu și-au dat seamă cum li s'au întîlnit privirile. Au stat așa, multă vreme, cătînd pierduți unul în ochii celuilalt...

— Ai să plecî, Dănel?

— Da, Puico, trebuie.

— Și pe mine cui mă lași?

— Norocului nostru.

S'au întors încet, țînîndu-se de mîină.

Tăcuți s'au așezat pe scări. În casă, discuția pe seama politiceî tot făcea zarvă încă.

Luna părea să-î caute c'o rază ce stăruia în preajma lor.

S'auziră pași și-o voce:

— Iată, copiii staū colea pe scări, și eu nicî nu-î văzusem adineaurî.

A plecat Dănel, iar Puica a ajuns în casa aceasta, — multă vreme n'a primit nicî o știre, nicî un rînd de la Paris.

— Așa de ușor a uitat el tot?!

Gerul se muiase în ultimele zile de Februar, zăpada se scursese, și citeva floricele de iarbă își făceau curaj de viață pe lingă scările caseî.

Un soare neobișnuit de blînd și dulce deschisese ziua de întîiu Martie. Puica ieșise de dimineață pe scări și stătea visătoare. Era atîta primăvară în natură, zumzet de muscuțe, ciripit de vrăbiuți. Ea găsise un colț de cer, se uita țîntă în zare, așteptînd parcă să vadă o rîndunică.

— Domnișoara Puica Banu.

Curierul întreba la casa din față. La un semn se apropie:

— Un pachet, domnișoară.

Paris.... ah, cu cită nerăbdare l'a desfăcut!

Un mărtîșor!... o scrisoare micuță de aur bătută'n pietre — înăuntru o foiță pe care era gravat:

Mi-ești dragă!

Dan.

Cînd a simțit mărtîșorul la piept, o speranță dulce i-a inundat inima.

Și ce răspuns duios, în ritmul bătăilor inimei i-a trimes!...

Dar de-atunci sunt trei ani, și nicî un mărtîșor, nicî măcar o scrisoare n'a mai primit...

III.

E în Vinerea Paștelor. Puica nu se duce la biserică: bătrînul e rău de tot. Totuși ea speră că are să se'ndrepte.

Își face socoteala și vede că-î rămîne un franc să cumpere un cizonac gata. Nu de alta, dar să miroase și la ei în casă a Paște. Din

patul din fund vin însă oftături tot mai prelungi și gemete înăbușite care 'ți sfîșie inima.

— Tată!... ți-e rău, tată? Ce să-ți dau eu, tată?

Bătrînul spusese ceva, dar nu se înțelege nimic.

— Tată dragă, mai spune o vorbă, și 'ți mai răcorește sufletul. Uite eu sînt mulțumită: unde mai pui că de Paști o s'avem și cozonac!

Dar răsufletul bolnavului e din ce în ce mai greu.

— Tată, spune-mi un cuvînt, tată, strigă-mă pe nume!

Bătrînul geme.

— Ce vrei, tătice?... îți dau numai decît!

O mină uscată și negricioasă, cu degetele parcă-s desfăcute, cse tremurînd de sub plapomă și arată în spre un colț de odae.

Pe-o măsută din fund stă un pachet lungăreț.

Mina cea slabă, înflorătoare i-a arătat într'acolo.

Puica desface pachetul: două luminări de ceară cumpărate pentru biserică. Bătrînul își încordează toate puterile ca să poată privi bine în ochii fetei și c'un geamăt dureros pare a-i cere o luminare aprinsă.

Puica tremură, îi îngheață spinarea de frică. A căzut în genuchii la patul murîndului, dar nu știe ce se întîmplă. Îi apucă mina... În mina cea parcă a mai rămas vie numai dragostea de părinte...

— Tată, ce ai?

Dar sufletul acela bătut de vînturile tuturor încercărilor și mizeriilor hărăzite omului pe pămînt, se zbătuse în atîtea feluri, în cît a rupt și-a ruinat cu totul locuința lui pămîntească, și cu ultima suflare iese ca să plece în altă lume.

Puica de-odată își simte mina strînsă de niște degete reci și încheștate, iar cînd și-a dat seama, c'un țipăt atît de sinistru, pe un ton cu atîtea înțelesuri, articulează numai odată:

— Dumnezeu!...

Apoi cade într'un leșin.

Văzduhul răsună de tînguirile sutelor de biserici, pare glasul pămîntului ce-și ridică plîngerea spre cer, iar caisul își izbește fioros cren-gile moarte de zidul ruinat.

Mărțișorul însă strălucește pe inima ei ca o rază de speranță.

NATALIA IOSIF.

S O N E T

*Din cîntul trist al toamnei desfrunzite,
Ce 'mbracă 'n blîndă taină-albastrul zării,
Un singur vers nu pot să-l dau uitării
Cu notele lui plîns și vrăjite.*

*E versul ce-l inspiră raza sării,
Cînd cade după culmele-aurite,
E' versul ce-l spun frunze 'ngălbenite,
Cînd vîntul le robește zbuciumării :*

— *Că pacea iernii recî ca și mormîntul
Adoarme 'ntregul zbucium din natură
Odată cu scînteile vieții,*

*Și că mai fericită decît vîntul,
Cel frămîntat mereu de-un duh de ură,
E floarea ce-o acopere nămeții.*

CONSTANTIN SP. HASNAȘ.

Din călătoria prin Bucovina și Moldova a p. Anton Wasniewski ¹⁾

(«ȘESE SĂPTĂMÎNI ÎN RĂSĂRIT» ; 1846)

(Urmare)

Asemenea poște întîmpinam deseori în călătoria mea ulterioară prin Moldova, dar vederea lor mă pătrundea într'una de milă pentru sărmanii fugari.

De cîteva luni s'a introdus un omnibus comod pentru opt persoane, care trece de două ori pe săptămînă din Iași prin Botoșani — unde se oprește o zi întregă — spre hotarul Bucovinei. Din Iași la Botoșani ia omnibusul aproape opt sfați de persoană. La fiecare conac se înhamă opt cai iuți, care aleargă cu zor, după cum cere obiceiul.

Pe la amiază călătoria noastră devenia anevoioasă din cale afară. Era tocmai timpul celor mai mari arșițe, cînd din pricina secetei neîntreprinse s'a stins aicea mai toată verdeața. Pe alocurea mai stăteau pe stepa stearpă și lipsită de apă bairacurile trecătoare — un soi de copăcei — arătînd matca păriului uscat, și levantul orfan, ofilit de dogoare. Vîntul nici nu adia, numai din cînd în cînd trecea un curent cald, năduf, izbindu-ne fețele aprinse cu praful învăpăiat.

Pătruns de durere, priviam la cîmpiile acestea nemărginite ale firei rebegite ca o icoană strașnică a inimii omenești, cînd simțimintele ei sînt stinse de o durere sau o patină îndelungată.

Dar puțină vreme aveam să mai mergem prin acest pustiū al ce-

¹⁾ A se vedea N-rele 39 și 41.

nușii dogoritoare. După un popas la Pietroșițe, într'un han zidit destul de bine și care mi se părea în stepele acestea hotelul cel mai frumos, am ajuns pe la asfințitul soarelui la Iași, pe care boierii moldovenești — precum auzii eu însumi — îl numesc Parisul mic, parte cu drept cuvînt, pentru lucsul și pompa lui parisiană.

Capitala aceasta e culcată pe un riușor, Bahluiul, dealungul unei coaste nu prea înnalte și întoarse spre miazăzi. Orașul acesta e dar expus la toată dogoreala soarelui de amiază și vara e insuportabil, mai ales în dricul zilei. Vara — ba chiar și toamna tîrziu — soarele dogorește așa de tare, că de abia poți ieși pe stradă; ba cîte odată chiar și noaptea — precum am experimentat-o eu însumi — respirarea e anevoioasă.

Dacă te sui pe dealul din preajma orașului, cu podgoriile lui multe și mănoase, poți vedea foarte bine toată Capitala aceasta întinsă a Moldovei, începînd cu mahalalele Socola și Tătărăși, rezimată de un heleșteu mic, pînă la mahalaua Păcurari, prin care am intrat în oraș.

În mahalaua cea din urmă iernase o parte a oastei polone a lui Iosif Potocki, starostele din Haliciu, partizanul lui Stanislaŭ Lessczynski (Lescinski) care, biruit de armata vrășmașă, a fugit în Ardeal, de acolo a trecut pe neașteptate prin Cimpu-Lung în Moldova și, lăsîndu-și oastea — 3000 de soldați — la Cernăuți, a venit cu starostele Gruzinski și cu cîțiva ofițeri și soldați — patruzeci la număr — la Iași, unde a fost primit bine de principele Mavrocordat. Tot aici a venit mai apoi starostele Szmigielski (Smighielschi), cunoscut din războiul suedez. Acesta, trecînd pe partea regelui Lessczynski, s'a refugiat în Moldova, cînd s'au mai schimbat lucrurile, și petrecu un timp oarecare la Iași, supt numele schimbat de Hamilton.

O particularitate a Capitalei sînt fără îndoială cele optzeci și cîteva de biserici, în cea mai mare parte foarte frumoase, durate în stil grec, dintre cari se deosebesc Mitropolia Moldovei prin patru turnuri uriașe, ridicate nu de mult cu mari cheltuieli. Dintre biserici se mai deosebesc: biserica Golia și Trei Sfetitele, pe care o visitase Petru-cel-Mare, cînd a trecut pe aici cu oastea în contra Turcilor. Cîteva ani mai tîrziu — 1713 — locuia în mănăstirea de aici în odăile Igumenului regele Lessczynski, adus aicea din Bacău, unde a fost prins. El a stat mai întîiu la mănăstirea Galata de lingă Iași, iar apoi la Iași, în susnumita mănăstire, unde'l recunoscua principele Mavrocordat și'l primi cu dragă inimă. Principele vizita de două ori pe zi pe regele, care zăbovi aici cîteva luni, umbla în fiecare zi la sfînta liturghie, se spovăduia adesea la Părinții Franciscani și primia sfînta împărtășenie, înainte de a fi dus la Bender, unde a fost slobozit cîteva

lunii mai târziu. În curtea aceleiași biserici i-au jurat Moldovenii lui Ipsilante ce se innarma în contra Turcilor — 1822 — credința, innaintea altarului ridicat pe fața locului aceluiasi.

Dintre clădirile publice trebuie amintită cetățuia din partea de sud a orașului, zidită în semicerc, altădată o întăritură pe care au ars-o Turcii în năvălirea lor din urmă, iar astăzi un așezămint semeț al Divanului sau Guvernului.

Tot asemenea merită atenție cetățuia lui Ipsilante, ridicată pe colina din preajmă. În împrejurul cetățuiei aceleia se balăbăniau pe virful sulitelor capetele Turcilor, pe cari i-au măcelărit în oraș Moldovenii, în timpul lui Ipsilante.

Orașul îl împodobesc și consulatele străine, pe care filfiie steagurile multicolore. Pe lângă toate acestea se mai află în Iași multe palate mîndre ale boierilor celor mai însemnați, cari și-au însușit în cea mai mare parte obiceiurile franceze și — dîndu-și moșia în arendă — trăiesc foarte luxoși în Capitala Moldovei.

Păcat că străzile sînt — după pilda turcească — de obicei întorto-chiate și înguste. În oraș nu se află nici piață.

Ce privește știința, apoi, afară de celelalte așezăminte — lângă Academia de aici se află un foarte frumos cabinet de istorie naturală, care susține legături neîntrerupte cu muzeul din Paris. Este de asemenea și o colecție numismatică, în care și multe monete polone descoperite în anul 1845 în satul Stîncă de lângă Iași, unde s'au aflat peste 9000 de felurite bucăți de argint și de aramă.

Nu mai puțin împodobesc orașul multele podgorii vierzui și mănoase pe poalele dealului din preajmă, unde boierii mai bogați își au vilele. Tot acolo e și palatul de vară al Domnului, cu o grădină și un parc mîndru.

A doua zi am fost la agenția austriacă. De acolo m'am dus la episcopul catolic Pavel Sardi, un om foarte simpatic și inimos, care m'a primit cu drag și m'a asigurat că în cazul unei călătorii spre Țari-grad îmi va da înscris recomandarea sa și voi fi primit la mănăstirea Părinților Franciscani din Pera ca un oaspe binevenit.

Monsiniorul Pavel Sardi, născut la Val d'Aosla în Piemonte, e aproape de șasezeci de ani, are o statură mijlocie, căutătură plăcută; părul cărunt și barba măricică îi mai măresc vaza. În anul 1821 a intrat în ordi. u' părinților Franciscani din Regatul papal, de acolo în anul 1825 porni ca misionar apostolic spre Constantinopol. Acolo ca preot rîvnic își dobîndi dragostea și stîna mai marilor, a confrăților ca și a întregului popor. Grijei lui se datorește că după strașnicul incendiu

care a mistuit toată Pera în ziua de 2 August, 1831, mănăstirea Sf. Anton, vătămată rău de foc, s'a ridicat iarăși din cenușă. În 1839—cînd a fost Provincial al Răsăritului și Prefect apostolic în Rumelia—afacerile oficiale l'au dus la Roma, unde murise tocmai Monsiniorul Tomaggian, duhovnicul grec la biserica Sf. Petru. Părintele Sardi ocupă atuncia locul Monsiniorului Tomaggian. Grigorie al XVI-lea l-a trimis la începutul anului 1843 în Moldova ca vizitator apostolic și episcop — al treizeci-și-doilea — al Moldovei. Și în locul nou a știut să-și câștige stima și iubirea tuturor prin însușirile sale frumoase. Pe lângă obicinuitele învățături bisericești, el mai posedă cunoștința multor limbi, mai ales orientale, și aceasta îi mărește stima și la înșiși ortodocșii. El trăiește din veniturile neînsemnate ale unui sat cumpărat de propagandă și lucrează cu adevărată râvnă apostolică la îmbunătățirea stațiunilor catolice în ființă și la întemeierea altora nouă. Am vizitat și pe ceilalți Părinți, între cari și pe P. Zachaczewski (Zachaczewski), Franciscan din Lemberg.

Restul zilei îl petrecui, cutreierînd și privind orașul, iar în 30 August — după slujba mare ce am cîntat-o în frumoasa biserică catolică — am pornit mai departe. Mă întovărășia unul dintre frații mei pe care-l zoria la drum vestea tristă despre năvălirea lăcustelor, cari au pustiit ținuturile dunărene de lângă Galați și au făcut mari pagube pînă și în moșiile neamurilor mele. Mult ne înveselia călătoria majorul Baczynski (Bacinschi), născut din părinți poloneși, veteran de armia rusă, om foarte experimentat. Voevodul Sturdza i-a dat rangul de maior al pompierilor din Iași; dar din postul acesta a fost demisionat acum doi ani, primind totuși o pensie modestă. A fost demisionat cu prilejul focului, care a prefăcut în scrum și cenușă cîteva sute de case din Iași, și amenința orașul întreg din pricina vîntului și secetei neobicinuite.

În urma cercetărilor mai amănunțite despre pricinile pojarului a ieșit la iveală că unii din pojarnici măriașii incendiau incendiul, dînd foc altor case. Și într'adevăr unul dintr'înșii, prins în faptul crimei, își atrase o pedeapsă strașnică, care — dacă nu mă înșel — există numai în Moldova și seamănă cu jupuirea de odinioară a brînelor. Cu pedeapsa aceasta de obicei nu scapi de moarte — o moarte grozavă; și-ți groază, gîndindu-te numai la dînsa.

Osînditul la pedeapsă e dezbrăcat pînă la briu și uns cu zmoală topită. Îl duc apoi supt paza strajei militare, a amplexișilor judiciari și a medicului în piața centrală, iar de acolo încet prin străzile principale ale orașului. De aproape îl urmează gidele, îmbrăcat într'un caftan roș și în pantaloni, cu un gîrbaciū zdravăn în mînă. Cu gir-

baciul acesta croiește gîdele asupra jertfei nefericite cînd și cînd loviturile strașnice, hotărîte de osînda judiciară. Gîrbaciul, împleticindu-se împrejurul trupului, se prinde tare de zmoală; tras însă cu o mișcare zmuncită, rupe odată cu zmoala și cite o fișie de piele și-l rănește pînă la oase. Trupul jupuit în chipul acesta îl ung cu smoală iarăși și repetă iar operația, pînă se împlinește numărul lovirilor hotărîte sau pînă cînd moartea pune capăt schingiuirilor sîngeroase.

Pojarnicul nostru, biciuit astfel, chiar în ziua întîia era așa de despoiat de piele, că i-a fi putut număra oasele. A doua zi aŭ repetat scena spre a împlini restul pedepsei. Vinovatul de abia mai putea înainta din cauza ranelor strașnice și a pierderei de sînge, deși medicul cu picături învietoare îl întăria într'una. În sfîrșit — după ce a căpătat o sută cincizeci de lovituri — s'a rostogolit pe pămînt și și-a dat sufletul. Dar dela priveliștea neplăcută să ne întoarcem la călătoria noastră.

(Va urma)

I. M. ZATLOKIEWICZ.

CRONICĂ

I. Cărți.

D. V. Vircol, profesor secundar, a îngrijit în editura librăriei Socecă et Comp. o «ediție după original» a puținelor opere datorite lui Costache Faca. Într'o introducere documentată, editorul arată cit de arbitrar a fost editat Faca de Eliade Rădulescu care a schimbat textul și a redus, cum a vrut, opera autorului fără de noroc. Noua ediție apărută la Alcalay — ai zice: specialistul edițiilor *rele!* — «nu se aseamănă nici pe departe cu originalul», păstrat în Biblioteca Academiei. Astfel d. Vircol are dreptate să creadă că ediția d-sale, cu adevărat conștiencioasă, «era o necesitate pentru istoria noastră literară» și recunoștința istoricilor literari, precum și a cetitorilor serioși, îi este asigurată.

Broșura puținelor opere ale acestui scriitor, uitat aproape, cuprinde, în cele 61 de pp., comedia «*Franțuzitele* sau, după titlul din original, «*Comodia Vremei*, în 3 acturi, alcătuită de d-nu Clucerul C. Faca în anul 1833, luna lui Aprilie, București», un scurt dialog *Conversații*, cam în acelaș sens, și patru poezii: *Ministrul*, *Vulpea*, *Blestemul lumii* și *Presimțire*. Toate aŭ un real interes istoric-literar și istoric-cultural.

* D. avocat Andrei Rădulescu este un membru original al clasei sale: d-sa nu se pierde cu totul în procesele pe care le... cîștigă, ci mai găsește entusiasm, pricepere și hărnicie pentru probleme culturale din care cîștigăm cu toții, fără a risca nimic, și în urmărirea cărora omul vieții practice, meșterul

interpretării paragrafelor în toate tainele lor, văzute și nevăzute, se pierde bucuros, ca ori-care pasionat și desinteresat cercetător al trecutului, al oamenilor lui de seamă și al activității lor. Lucrarea d-lui A. Rădulescu — *Din viața și activitatea lui Andronache Donici*, extras din «Revista Judiciară» (București), institutul de arte grafice «Eminescu», 1906, pp. 24 în 8° mic — este o mică contribuțiune, serioasă și prețioasă, la istoria noastră culturală. Întemeiat pe documente și pe literatura științifică cea mai nouă și cea mai bună, autorul ne dă, în biografia foarte interesantă a vechiului «pravilist» care a fost Andronache Donici, un tablou din viața politică și socială a Moldovei de la începutul veacului trecut. «Om cu întinse cunoștinți, amestecat în mișcările politice ale timpului său, printre cei ce doriau țării lor o viață nouă, dar mai ales jurisconsult vestit, așa ne apare, din puținele știri ce cunoaștem, Andronache Donici, — serie d. Rădulescu, care își încheie studiul său cu următoarele reflexiuni pe deplin îndreptățite: «Pentru a înțelege începuturile noastre de civilizație contemporană, pentru a vedea că și înaintea de importanța străină au fost în aceste țări oameni și lucrări cari aveau oare-care valoare, trebuia să nu fi fost așa de mult uitat» acest învățat om de legi a cărui faimă o purtau pe vremuri versurile hazlii, răspindite în toată țara Moldovei:

«Dacă ai vre-o judecată,
«Mergi la Donici de te-arată,
«Căci el pină și 'n pilaf
«Va găsi vre-un paragraf.

Două frumoase scrisori inedite ale lui Andronache Donici, descoperite de autor, printre documentele păstrate în Bibl. Ac. Rom., sînt anexate la urmă.

Aceia cari înțeleg că studiul istoriei noastre culturale este izvorul de căpetenie al educației naționale și temelia nestrămutată a muncii culturale de astăzi, vor ști să se bucure de fapta frumoasă a d-lui Rădulescu și-i vor dori din inimă curată tot prețiosul «cîștig de cauză» și pe acest tărîm necunoscut celor mai mulți dintre colegii d-sale.

II. Reviste.

Numărul cel mai nou al *Convorbirilor literare* ne bucură cu publicarea unui material biografic foarte prețios asupra lui Eminescu, cu privire la fasa vieții sale de după catastrofa din 1883: sînt scrisori ale prietenilor poetului asupra boalei lui și cîteva prea interesante scrisori ale lui Eminescu însuși, zguduitoare și astăzi prin durerea potolită din care au izvorit anevoie sfioasele mărturisiri ale acestui mare și tăcut erou al suferințelor. Scrisorile se păstrează de către d. d. T. Maiorescu și A. Chibici-Rîvneanu; le tipărește, cu lămuriri, d. G. Teodorescu-Kirileanu. Voi mai avea prilejul să mă ocup de însemnătatea lor în curînd.

D. G. Murnu are o traducere din Goethe, balada *Craiuul ielelor*, care a mai fost tălcută pe limba noastră, între alții de d. St. O. Iosif în *Revista Școlară* din Craiova, acum vre-o cincisprezece ani și de d. Sextil Pușcariu, în *Calendarul poporului* din Sibiu pe 1894 sau 1895; tot d. Murnu are și o traducere din Heine: *Ce oarbă-i lumea*. D. H. Frollo traduce din Catul,

iar d. A. A. Naum are câte-va poezii originale. D. V. Pirvan sfirșește studiul său istoric (*Salsovia*), d. V. Dobrescu sporește contribuțiunile la istoria bisericii romine în sec. XV, d. Al. Lăpedatu face o recenziune-studiu asupra noiei publicații de documente slavo-romine de d. St. Nicolaescu, arătînd multele-î defecte și prea puținele-î foloase, iar inițialele Em. P. iscălesc o dare de samă despre cartea d-lui D. Stănescu «Viața religioasă la Romîni și influența ei asupra vieții publice», faimosul monument de tot soiul de lucruri absurde «mai pre jos de ori-ce critică».

* *Neamul Romănesc*, nr. 54, are un articol duios despre scrisoarea M. S. Reginei asupra boalei M. S. Regelui; autorul, d. N. Iorga, își exprimă la urmă, cu dreaptă durere, mihnirea că tocmai gazete ca «Adevărul» și tovarășul său de idei și de simțire «Bukarester Tagblatt» au fost la noi cele dintii cărora s-a dat scrisoarea M. S. Reginei. Explicația e că scrisoarea a fost adresată ziarului «N. Fr. Presse» din Viena, înrudit prin rostu-î negustoresc și prin perciuniile redactorilor cu cele două surate sioniste bucureștene.

În acelaș nr. al *Neamului Romănesc*, un profesor bucovinean sfatuește cuminte să se facă pe locul Expoziției de la Filaret un *museu romine c supt cerul liber*, «cum îl au Suedesii». Vorba e să avem și «Suedesii» printre putericii noștri cari hotăresc ast-fel de lucruri, iar publicul bucureștean să se poarte «ca Suedesii» față de asemenea opere ale culturii! În nr. 56, d. N. Iorga satirizează actualul parlament și viața noastră constituțională, fictivă în așa de mare măsură. Mai avem opinii asupra conflictului vamal sîrbo-austriac-ungar, datorite d-lui I. Dorin și articole și notițe.

III. Ziare.

Apărarea Națională din Cernăuți, are în nr. de la 2 Decembre st. n. o frumoasă închinare în versuri memoriei lui T. Robeanu, pseudonimul neuitatului învățat, poet și luptător politic care a fost dr. George Popovicî. Același nr. publică o dare de seamă despre jubileul de 25 de ani al vrednicei societăți corale «Armonia» din Cernăuți pe care astă-vară am aplaudat-o și noi, la București, pentru concertele-î excelente. Dorim «Armoniei» izbînde tot mai strălucitoare în viitor.

Sc.

* *Revista Bistriței*, gazeta săptămînală care se tipărește în Bistrița Ardealului, publică în foileton conferința instructivă și caldă a d-lui N. Iorga «despre Ardealul romănesc», rostită cu prilejul jubileului societății «Transilvania» de aici. — În nr. 44, confratele ardelean se face, de sigur fără rea credință, ecoul unei știri neadevărate și tendențioase din acest vulcan al intrigilor bizantine care este încă, din nenorocire, Bucureștiul pentru viața noastră politică, socială și chiar literară. Ne mihnește acest fapt și așteptăm ca «Revista Bistriței» să înregistreze desmințirea cinstită și categorică pe care i-o dăm cu privire la știrea că d. Iorga s'ar fi retras de la revista noastră pentru nu știm ce «jigniri». Ar fi și regretabil și ciudat să se admită astfel de zvonuri, după ce însuși d. Iorga a explicat limpede și cavalereste motivele retragerii d-sale, regretată de noi, prietenii d-sale de idei nestrămutați, mai sincer decît de ori-care prieten de ocazie.

RED.